

Biblioteksplan för Knivsta kommun 2015 - 2018

Antagen av Knivsta kommunfullmäktige den 17 juni 2015, § 148

SYFTE MED PLANEN

Kommuner har i uppdrag att anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet¹. Biblioteksplan för Knivsta kommun 2015-2018 omfattar både folkbiblioteket och de kommunala skolbiblioteken och anger inriktningen för verksamheterna under perioden 2015-2018.

Biblioteksplanen för folkbiblioteket och skolbiblioteken i Knivsta kommun är ett styrdokument som synliggör den politiska viljeinriktningen vad gäller utvecklingen av kommunens biblioteksverksamhet. Biblioteksplanen ska ses som ett redskap för att tydliggöra verksamhetens mål, tillmötesgå brukarnas behov, skapa beredskap för framtidens krav och stimulera till utveckling.

BIBLIOTEKEN OCH VISION 2025 FÖR KNIVSTA KOMMUN

Samtidigt som biblioteksplanen syftar till att svara mot de uppdrag som biblioteksverksamheten har enligt lagar och styrdokument tydliggör planen också bibliotekens roll i strävan att uppnå målen i Knivsta kommuns Vision 2025.

Vision 2025 för Knivsta kommun

Den moderna och kunskapsintensiva småstaden med förankring i en aktiv och levande landsbygd - mitt i tillväxtregionen Stockholm-Uppsala – skapar attraktionskraft både för boende och företag och befäster Knivsta som en föregångskommun för det hållbara samhället.

Visionen utgår till stor del från strävan mot hållbar utveckling; både ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Kopplat till den hållbara utvecklingen lyfts också tre områden särskilt i visionen, nämligen arbete, lärande och livskvalitet.

Biblioteken bidrar till uppfyllelsen av visionen främst vad gäller:

- att nå hög kvalitet på skolans utbildning
- att främja det livslånga lärandet
- att medverka till att lära ut och lära in
- att främja delaktighet och demokratiska processer
- att främja god folkhälsa
- att värna om miljön och energihushållning

BIBLIOTEKENS UPPDRAG

Folkbibliotek och skolbibliotek räknas till det allmänna biblioteksväsendet som regleras av Bibliotekslag (2013:801). Skolbiblioteksverksamheten regleras sedan 2011 även av Skollag (2010:800). Utöver lagstiftningen regleras verksamheterna dessutom av en rad olika styrdokument på internationell, nationell, regional och lokal nivå.

Ändamålet för biblioteken inom det allmänna biblioteksväsendet är enligt Bibliotekslagen att verka för det demokratiska samhällets utveckling och bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning samt att främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning, forskning och kulturell verksamhet i övrigt.²

I Bibliotekslagen understryks att biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla³.

¹ Bibliotekslag (2013:801) 17§

² Bibliotekslag (2013:801) 1-2§

³ Bibliotekslag (2013:801) 2§

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning bland annat genom att erbjuda anpassad litteratur och tekniska hjälpmedel. Även de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska ska enligt Bibliotekslagen ses som prioriterade grupper.⁴

I Bibliotekslagen anges att bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet ska samverka i syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser⁵.

Folkbibliotek

Varje kommun ska enligt Bibliotekslagen ha folkbibliotek som är tillgängliga för alla och som är anpassade till användarnas behov. Utbudet ska präglas av allsidighet och kvalitet, vilket gäller såväl medier som tjänster. "Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet."⁶

Enligt Bibliotekslagen ska folkbiblioteken också ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar genom att erbjuda böcker, informationsteknik och andra medier anpassade till deras behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning⁷. Allmänheten ska avgiftsfritt få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur under en viss tid oavsett publiceringsform⁸.

Folkbibliotek är:

- lagstadgade – enligt Bibliotekslagen
- en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling – enligt IFLA:s / UNESCO:s folkbiblioteksmanifest

På internationell nivå slår folkbiblioteksmanifestet⁹ fast att "Frihet, välfärd, samhällelig och personlig utveckling är grundläggande mänskliga värden, som bara kan uppnås genom att medborgarna är välinformerade och ges möjligheten att utöva sina demokratiska rättigheter och spela en aktiv roll i samhällslivet. Medborgarnas aktiva deltagande och en demokratisk utveckling är beroende av en fullgod utbildning samt en fri och obegränsad tillgång till kunskap, tankar, kultur och information."

I manifestet lyfts också att "folkbiblioteket som lokalt kunskapscentrum utgör en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället."

Skolbibliotek

Skolbiblioteken regleras från och med 2011 i Skollagen (2010:800) där det anges att "Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek"¹⁰. Detta gäller alla elever oavsett skolans huvudman. Skolbiblioteken är en del av skolans pedagogiska verksamhet och ingår därmed i genomförandet av skolans uppdrag formulerade i skollag och läroplaner.

⁴ Bibliotekslag (2013:801) 4-5§

⁵ Bibliotekslag (2013:801) 14§

⁶ Bibliotekslag (2013:801) 7§

⁷ Bibliotekslag (2013:801) 8§

⁸ Bibliotekslag (2013:801) 9§

⁹ Folkbiblioteksmanifestet är framtaget av International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) och United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), senast reviderat 1994

¹⁰ Skollag (2010:800) 2 kap 36§

Det är huvudmannen, och skolans rektor, som avgör hur elevernas tillgång till skolbibliotek ska ordnas. Lösningarna kan skifta utifrån lokala behov och förutsättningar. Skollagen innehåller ingen precisering av vad ett skolbibliotek är, men det som brukar avses är "en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande"¹¹. Varken i skollagen eller i bibliotekslagen finns det några bestämmelser som ställer krav på att det ska finnas en skolbibliotekarie.

Skolinspektionen som har i uppdrag att följa upp skolornas arbete, har utifrån en tolkning av skollagen tagit fram kriterier som behöver vara uppfyllda för att eleverna ska anses ha den tillgång till skolbibliotek som Skollagen ger dem rätt till¹². Kriterierna handlar om närhet, kontinuerlig användning, resurser och anpassning till elevernas olika behov.

- Eleverna har tillgång till skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen för denna.
- Biblioteket omfattar böcker, facklitteratur och skönlitteratur, informationsteknik och andra medier.
- Biblioteket är anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Skolbibliotek är:

- lagstadgade – enligt Skollagen
- rektors ansvar - enligt läroplaner för grundskolan och gymnasieskolan
- elevers rättighet – enligt Unescos skolbiblioteksmanifest

I grundskolans läroplan sägs att rektor har ett särskilt ansvar för att "skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel"¹³.

En liknande formulering finns i gymnasieskolans läroplan då det anges att rektor har ansvar för att utbildningen utformas så att eleverna, "för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, får tillgång till handledning och läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bl.a. bibliotek, datorer och andra tekniska hjälpmedel". I läroplanen för gymnasieskolan står också angivet att det är skolans ansvar att eleven "kan använda bok- och bibliotekskunskap och modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande".¹⁴

Lagstiftning

Bibliotekslag (SFS 2013:801)

Skollag (2010:800)

¹¹ Skolinspektionen, Informationsblad – Skolbibliotek, 2011-09-30

¹² Skolinspektionen, Informationsblad – Skolbibliotek, 2011-09-30

¹³ Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, Lgr 11, Rubrik 2.8 Rektors ansvar

¹⁴ Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011, Gy 11, Rubrik 2.6 Rektors ansvar

Andra styrande dokument

Internationellt antagna styrdokument

- IFLA:s/UNESCO:s Folkbiblioteksmanifest
- Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter

Nationellt antagna styrdokument

- Läroplaner för de olika skolformerna

Regionalt antagna styrdokument

- Regional biblioteksplan (beräknas att bli antagen under våren 2015)
- Regional kulturplan för Uppsala län 2015-2017
- Sektorsövergripande samarbete/samverkan kring de yngsta barnens språk- och läsutveckling i Uppsala län; överenskommelse mellan Barnhälsovården, Kultur i länet och Knivsta kommun

Lokala styrdokument

- Vision 2025 för Knivsta kommun
- Biblioteksplan för Knivsta kommun 2015-2018
- Skol- och förskoleplan (2015-2019 under arbete)
- Kvalitetsdeklarationer för folkbibliotek och skola
- Policy för full delaktighet

FÖRUTSÄTTNINGAR I KOMMUNEN

Kommunens struktur

Knivsta är en kommun i stark utveckling. En omfattande byggnation gör att befolkningen ökar i antal. Andelen barn är mycket stor och antalet barn beräknas fortsätta att öka. Sett till befolkningen är Knivsta Sveriges yngsta kommun. Kommunen tar emot flyktingar och ensamkommande barn. Andelen äldre ökar, även om de fortfarande utgör en förhållandevis liten del av kommunens befolkning.

Genom att det så kallade Sågenområdet bebyggs med affärslokaler, lokaler för företag, platser för rekreation och bostäder av varierande storlek förskjuts centrum. Kommunhuset, och Knivsta bibliotek, väntas bli än mer besökta. Enligt kommunens Vision 2025 har Knivsta växt till 20 000-25 000 invånare år 2025 och en ökande andel av befolkningen arbetar i Knivsta. Detta ställer större krav på biblioteksverksamheten när det gäller innehåll, tillgänglighet och service.

Under perioden 2015-2018 kommer ytterligare två F-6 skolor att färdigställas. Högåsskolan i centrala Knivsta (2015) samt en ny skola i Alsike (2018). Fyra nya förskolor varav tre i centrala Knivsta och en i Alsike kommer också att färdigställas under perioden då antalet barn beräknas öka kraftigt. I enlighet med ambitionen i Vision 2025 kommer frågan om en utbyggnad av gymnasieskolan till att även innehålla studieförberedande program att utredas.

Biblioteken i Knivsta kommun

Folkbiblioteket

I Knivsta finns ett folkbibliotek, Knivsta bibliotek, som tillika är huvudbibliotek för kommunen. Knivsta bibliotek ingår i kontoret för fritid och kultur med kommunstyrelsen som ansvarig nämnd.

Fullmäktige beslutar om de ekonomiska ramar som gäller för kommunstyrelsen. Nämnden beslutar i sin internbudget om medel till folkbibliotekets verksamhet. Verksamheten ska bedrivas inom den budget som anvisats. Bibliotekschefen ansvarar fullt ut för att utforma verksamheten inom beslutade ramar. Bibliotekschefen lämnar årligen en verksamhetsberättelse till nämnden.

Biblioteket håller öppet 44 timmar i veckan. I den brukarenkät som genomfördes våren 2014 framgår att allmänheten är nöjd med bibliotekets verksamhet, men att man önskar ett ökat öppethållande och att det gäller både vardagar och helger.

Med utgångspunkt i att Knivsta är en ung kommun med många barn erbjuds en rik och omfattande verksamhet för barn och unga. Det är sago-, musik- och filmstunder, barnteater, lovverkstäder med eget skapande, pyssellördagar för hela familjen och mycket mera. Barnbibliotekarien medverkar i kommunens föräldrautbildning för blivande förstagångsföräldrar. Barnbibliotekarien och ungdomsbibliotekarien träffar ungdomar för att diskutera böcker och berätta för varandra om läsupplevelser. En gång om året arrangeras en stor bokfest. Bibliotekariernas kompetens när det gäller medier för barn och unga är unik i kommunen.

Programverksamheten och antalet aktiviteter riktade mot vuxna och äldre har ökat de senaste åren. Biblioteket anordnar litteraturträffar, författarmöten och föreläsningar. Dessa är vanligtvis mycket välbesökta. Programsidan har en stor utvecklingspotential när det gäller att nå grupper som vanligtvis inte använder bibliotekets tjänster.

Biblioteket erbjuder olika verksamheter för att öka möjligheten för kommunens invånare att ta del av den digitala utvecklingen. Det handlar om personlig handledning, informationsträffar, kunskapsverkstäder och deltagande i projekt.

Biblioteket har tillstånd från regeringen att ladda ner talböcker till personer med funktionsnedsättning, vilket är en service som är mycket uppskattad och betydelsefull. Biblioteket kan också förmedla egna nedladdningstillstånd till personer som är berättigade till sådana.

Skolbiblioteken

I kommunen finns åtta kommunala grundskolor och ett kommunalt gymnasium med begränsat antal program. Utbildningsnämnden är huvudman för de kommunala skolbiblioteken.

Samtliga kommunala grundskolor har skolbiblioteksverksamhet, men de har ordnat verksamheterna på lite olika sätt. En del av skolorna har sitt skolbibliotek i en särskild lokal medan andra skolor har skolbiblioteket förlagt i ett grupprum. Det finns skillnader mellan de olika skolorna även när det gäller bemanning, öppettider, aktiviteter och utbud.

Sjögrenska gymnasiet har ett delvis uppbyggt bibliotek med ett par hundra böcker. Biblioteket har dock inget utlåningssystem, inga stationära datorer och bristande underlag av referenslitteratur. Biblioteket har ingen bemanning.

Skolor har möjlighet att ladda ner talböcker samt förmedla tillstånd för egen nedladdning av talböcker till elever med funktionsnedsättning. För att det ska vara möjligt krävs att skolans bibliotek uppfyller vissa kriterier. I takt med att antalet elever ökar i kommunen är det önskvärt att skolbiblioteken ordnas på ett sätt så att de kan förmedla tillstånd.

Skolorna i kommunen erhåller ersättning per elev via en så kallad skolpeng. Skolpengen är densamma oavsett huvudman för skolan och ska täcka samtliga kostnader för verksamheten det vill säga även skolbiblioteken. Det är rektor som fattar beslut om skolans inre organisation och därmed också ska tillgodose att skollagens intentioner gällande skolbibliotek uppfylls.

De friskolor som finns i kommunen ansvarar för att ordna sin egen biblioteksservice.

FOKUSOMRÅDEN

Biblioteksplanen anger inriktningen för biblioteksverksamheten i Knivsta kommun under 2015-2018. Inriktningen tydliggörs i ett antal fokusområden för folkbiblioteket respektive skolbiblioteken. Angivna att-satser konkretiserar inriktningen och har sin utgångspunkt i gällande lagstiftning och andra styrdokument på internationell, nationell, regional och lokal nivå. För att tillmötesgå brukarnas behov och stimulera till utveckling ligger även resultatet från 2014 års brukarundersökning om folkbiblioteket till grund för att-satserna i verksamhetens fokusområden.

Folkbiblioteket

Biblioteksverksamheten ska utvecklas och anpassas efter samhällsutvecklingen genom att

- kontinuerlig omvärldsbevakning med avstämning genomförs
- utvecklingen av verksamheten formuleras i bibliotekets årliga verksamhetsmål
- verksamhetens inriktning anpassas till befolkningens sammansättning
- barns och ungas läsning, kulturupplevelser och skapande särskilt uppmärksammas.

Biblioteket ska öka möjligheten för kommunens invånare att ta del av det digitala samhället genom att

- regelbundet erbjuda information om olika slags digitala format och läsmöjligheter
- med ett pedagogiskt arbetssätt sprida kunskap om bibliotekets digitala utbud
- skapa förutsättningar för besökarna att prova ny teknik.

Biblioteket ska spela en viktig roll i kommunens demokratiarbete och spegla samhällsdebatt, mångfald och olika synsätt på ett lättillgängligt sätt genom att

- biblioteket erbjuder ett brett och aktuellt bestånd av medier som tar hänsyn till skilda läsförmågor och olika lärstilar
- hänsyn tas till vilka språk bibliotekets besökare talar och att det avspeglar sig i beståndet
- biblioteket är en öppen och generös mötesplats där alla människor kan träffas oavsett bakgrund.

Knivsta bibliotek ska vara tillgängligt genom att

- öppettiderna är anpassade till kommuninvånarnas behov
- innehållet i verksamheten är användarvänligt och utformat utifrån befolkningens behov och sammansättning
- personalen har ett brukarorienterat arbetssätt och bemöter alla med respekt.

Skolbiblioteken

Kommunens skolor ska vara bland landets bästa gällande resultat.

- Genom att varje skolbibliotek i Knivstas kommunala skolor erbjuder ett bra utbud av såväl facklitteratur som skönlitteratur samt att det finns god tillgång till såväl informationsteknik som andra medier på varje skola, kan elevernas lärande stödjas på bästa möjliga sätt. Lärarnas kunnande inom området är helt avgörande för möjligheten att erbjuda en varierad och individualiserad undervisning.

SAMVERKAN

Samverkan mellan skolbibliotek och folkbibliotek kan bestå såväl i ett administrativt samarbete kring gemensam katalog och gemensamma databaser som i kunskapsdelning kring lässtimulans och läsutveckling samt gemensamma aktiviteter eller teman. I Knivsta kommun samarbetar folkbiblioteket och skolbiblioteken endast i liten omfattning. Den samverkan som idag förekommer mellan folkbiblioteket och skolbiblioteken i Knivsta består i att folkbiblioteket administrerar Kulturrådets bidrag till inköp av litteratur och att skolklasser besöker biblioteket på förbokade tider. Intentionen med denna biblioteksplan är att samverkan mellan folkbiblioteket och skolbiblioteken ska utvecklas. Detta gäller framförallt samarbete kring lässtimulans och läsutveckling där båda professionerna kan bidra med sina specifika kunskaper.

Förskolan erbjuder plockning av böcker och deltagande i sago- och musikstunder samt minibio. Knivsta bibliotek har ingått en överenskommelse med Landstinget i Uppsala län (BVC, familjecentraler och Kultur och bildning) som gäller en sektorsövergripande samverkan kring de yngsta barnens språk- och läsutveckling. Överenskommelsen är utformad som en taxonomi där biblioteket nått nivå 5 av 6.¹⁵

Knivsta bibliotek har också ett avtal med Landstinget om ett Mini-infotek. I Mini-infoteket finns litteratur och informationsmaterial med saklig information om funktionshinder.

Genom ett samverkansavtal om ett gemensamt biblioteksdatasystem kan låntagare vid Knivsta bibliotek och Bibliotek Uppsala använda sina lånekort i båda kommunerna.

Knivsta bibliotek samverkar även med övriga bibliotek i Uppsala län. Det sker bland annat genom olika projekt och regelbundna idémöten som Länsbibliotek Uppsala bjuder in till. Bibliotekscheferna träffas regelbundet för att diskutera utvecklingsfrågor och samarbeten.

Det pågår även samverkan mellan Knivsta bibliotek och andra allmänna bibliotek i landet, främst vad gäller lån i den så kallade "fjärrlånekedjan". Då handlar det framför allt om lån till låntagare i Knivsta.

När det gäller föreläsningar, författarbesök och andra aktiviteter har biblioteket ett långtgående samarbete med Knivstabibliotekets vänner. På initiativ av andra föreningar och ideella organisationer samarbetar biblioteket också med dessa.

UPPFÖLJNING

Kungliga biblioteket, som är den myndighet som regeringen utsett för uppdraget, ska tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna följa upp hur de planer som antagits har utformats och hur de används.¹⁶

Folkbiblioteket

Biblioteksplanen följs årligen upp i samband med förvaltningens verksamhetsberättelse. Kommunstyrelsen kan som ansvarig nämnd också besluta att specifika delar ur biblioteksplanen ska följas upp genom att fastställa uppföljningsuppdrag i nämndens internkontrollplan avseende kvalitet.

För att kontinuerligt ha en uppfattning om medborgarnas åsikter om folkbibliotekets verksamhet genomförs en brukarundersökning vartannat år.

¹⁵ Sektorsövergripande samarbete/samverkan kring de yngsta barnens språk- och läsutveckling i Uppsala län

¹⁶ Bibliotekslag (2013:801) 18§

Folkbiblioteksverksamheten tillämpar även den synpunkts- och klagomålshantering som finns fastställd för kommunen i helhet och som innebär att klagomål, och i viss utsträckning även synpunkter, dokumenteras, besvaras och rapporteras till kommunstyrelsen.

Skolbiblioteken

Skolbiblioteksverksamheten följs upp genom skolans verksamhetsberättelse vilken ligger till grund för den årliga kvalitetsredovisningen för utbildningsnämndens verksamheter.

Skolorna i Knivsta tillämpar även den synpunkts- och klagomålshantering som finns fastställd för kommunen i helhet och som innebär att klagomål, och i viss utsträckning även synpunkter, dokumenteras, besvaras och rapporteras till utbildningsnämnden.

ARBETSPROCESSEN

Arbetet har letts av bibliotekschef tillsammans med verksamhetscontroller. Inför uppdraget tillsattes en politisk styrgrupp med representanter för tidigare fritid- och kulturnämnden tillika demokratinämnden respektive utbildningsnämnden. Ett antal möten har hållits under arbetets gång, varav det vid två av dem har deltagit personal från kommunens folkbibliotek som har informerat om den befintliga verksamheten och de utvecklingsmöjligheter som finns. Styrgruppen har vid ett tillfälle också delgetts information om situationen för skolbiblioteken vid de kommunala grundskolorna. Utbildningschefen har lämnat bidrag till de avsnitt som berör skolbiblioteken.

Parallellt med arbetet att sammanställa biblioteksplanen har det också genomförts en enkätundersökning om verksamheten vid Knivsta folkbibliotek. Under perioden 17 februari – 9 mars 2014 besvarades enkäten av drygt 800 personer. Genom att analysera resultatet av enkäten har medborgarnas synpunkter och önskemål kring verksamheten kunnat tas tillvara i utformandet av biblioteksplanen.